

8 januari 2024

Regionaal Koersdocument

Circulaire Economie voor Twentse gemeenten

Auteurs: Theo Matton, Tijs Bruins Slot, Iris Lammertink, Albert Sandbrink

Inhoud

Samenvatting; aan de slag!

Inleiding

1. De meerwaarde van regionale samenwerking

- 1.1 Context
- 1.2 Stand van zaken: waar staan Twentse gemeenten in 2026?
- 1.3 Voordelen van samenwerking
- 1.4 Risico's rond samenwerking
- 1.5 (Concrete) samenwerkingsmogelijkheden
- 1.6 Wie zijn mogelijke samenwerkingspartners en stakeholders

2. Regionale doelstellingen voor Twente

- 2.1 Vast te stellen regionale hoofddoelen voor een circulaire economie
- 2.2 Vooruitblik regionale subdoelen voor een circulaire economie

Samenvatting; aan de slag!

Aan de slag! Met dit motto is het regionaal Ambtelijk Overleg Circulaire Economie (AO CE) aan het werk gegaan om verdere invulling te geven aan de circulaire economie (CE) in Twente. Eind 2021 is de 'Handreiking Circulaire Economie voor de Twentse gemeenten' (2021) gepresenteerd aan de regio en omgeving. Hoog tijd dus voor een volgende grote stap om het thema verder te brengen.

Met dit koersdocument geven we verder invulling aan de versnelling van circulaire economie in onze regio. Dit doen we door de samenwerking te bevorderen tussen de Twentse gemeenten en richting te geven in de aanpak om samen doelstellingen te behalen.

Ambitie

Uit een inventarisatie die kortgeleden is gedaan blijkt dat een aantal gemeenten nog geen circulaire ambities hebben uitgesproken voor de huidige coalitieperiode. Ook blijkt een groot deel van de gemeenten circulaire economie nog niet belegd te hebben in hun organisatie. De urgentie van verandering naar een circulaire economie is hoog. Daarom is het belangrijk dat Twentse gemeenten meer in beweging komen. Onze gedeelde ambitie is volledig circulair zijn in 2050. Regionale doelstellingen helpen dit te bereiken. Hierbij is het belangrijk dat we gebruik maken van elkaars kennis en naar de regio uitstralen dat circulaire economie een belangrijk onderwerp is. We stimuleren anderen om er ook mee aan de slag te gaan. Het vasthouden van een efficiënt en doorlopend proces is een aandachtspunt.

Hoe gaan we aan de slag?

We willen werken met een regionaal activiteitenplan (RAP). Dit helpt ons daadkrachtig impact te maken en te komen tot een circulaire economie. Een RAP geeft ondersteuning aan het opstellen en uitvoeren van beleid van individuele gemeenten. Dit wordt gedaan aan de hand van de 5 invalshoeken vanuit de 'Handreiking circulaire economie voor de Twentse gemeenten'. Per invalshoek wordt een werkgroep ingesteld die een uitvoeringsplan opstelt. Deze uitvoeringsplannen samen vormen de RAP. De werkgroepen worden gevormd vanuit de deelnemers van het AO CE. Het is de bedoeling dat elke gemeente in ieder geval deelneemt aan één van de werkgroepen. Om voor enthousiasme, inspiratie en vernieuwing te blijven zorgen wisselt van tijd tot tijd de samenstelling van de werkgroepen. Na het tweede jaar volgt een evaluatie en algehele bijstelling.

In dit koersdocument worden ook voorstellen gedaan voor gezamenlijke regionale doelen. Deze dienen als uitgangspunt voor de werkgroepen.

Het regionaal actieplan geeft ook inbreng voor de jaarplannen van het portefeuillehouders overleg Milieu, Duurzaamheid en Afval en hebben hierdoor effect op de andere twee regionale ambtelijk overleggen: AO Afval en AO Milieu en Duurzaamheid.

Klassieke of pragmatische aanpak

Het is aan elke gemeente hoe zij naast de regionale samenwerking binnen hun eigen gemeente omgaan met circulaire economie.

Klassiek

Een optie voor gemeenten is om op basis van eigen doelen beleid op te stellen voor een circulaire economie en dit verder uit te werken en uit te voeren zoals geschetst in hoofdstuk 5 van de handreiking “In 7 stappen naar een gemeentelijk beleid voor circulaire economie”.

Pragmatisch

Vanwege de omvang, complexiteit en urgentie van het onderwerp kan er ook gekozen worden voor een gemeentelijk koersdocument waarin beleidvorming en uitvoering naast elkaar lopen. Op basis van dit document wordt er dan inhoudelijk gewerkt aan circulaire economie en kan er toegewerkt worden naar beleid. Verschillende Twentse gemeenten zijn hiermee begonnen en kunnen een voorbeeld zijn. Bijvoorbeeld de gemeenten Enschede¹, Rijssen-Holten en Losser. Buiten Twente zijn dit bijvoorbeeld Tilburg, Haarlem, Leeuwarden, Gouda, Amsterdam en Rotterdam.

Goed geregeld toen, en nu verder!

Van vroeger uit is de infrastructuur in Twente goed geregeld. Voor een goede ondersteuning van de bruisende textielindustrie was een goede infrastructuur nodig. Tegenwoordig maakt de Twentse infrastructuur en bouwwereld ook de verandering naar een circulaire economie.

In de regio Twente zijn er veel kansen in verschillende sectoren. Daarnaast komen er op het gebied van circulaire economie vanuit de landelijke overheid steeds meer regels en wetten op ondernemers en overheid af. Dus ook gemeenten moeten hierin mee, én hiermee aan de slag. Doen we dit niet dan zijn we niet voorbereid op de toekomst en is er een kans dat we achter de feiten aan lopen. De huidige coalitieperiode is dan ook dé kans om samen de schouders eronder te zetten, waarbij we slim gebruik maken van elkaars capaciteit en kennis!

¹ Koersdocument CE, gemeente Enschede, 2023.

Inleiding

Alle gemeenteraden en colleges in Twente zijn zich bewust van het belang van duurzaamheid en de concrete vertaling naar maatregelen. Eén onderdeel binnen duurzaamheid is de circulaire economie. In Twents verband is er al eerder gewerkt aan dit thema met als resultaat de 'Handreiking circulaire economie voor de Twentse gemeenten'. Voor verdere invulling aan het thema circulaire economie binnen de regio Twente en hoe we daarin samen kunnen optrekken, is dit koersdocument opgesteld. Het koersdocument licht toe wat de meerwaarde is van de samenwerking en welke ambities en doelstellingen passen bij Twente.

Het doel van dit document, samen met het bijbehorende actieplan, is de samenwerking tussen de Twentse gemeenten de komende jaren te bevorderen en zo de circulaire transitie te versnellen in de regio.

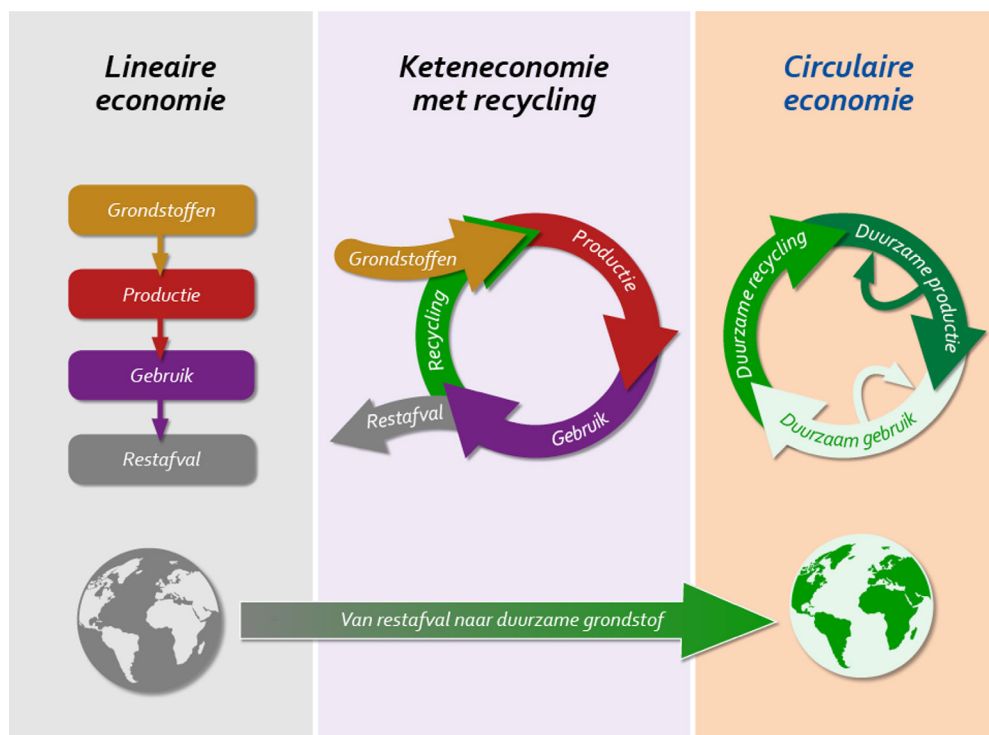
Noodzaak van een Circulaire Economie

In Nederland gebruiken we in een jaar ruim 3 keer zo veel voedsel en natuurlijke grondstoffen als de aarde in een jaar tijd kan maken. Dit is niet houdbaar en brengt grote risico's met zich mee, zoals een sterk biodiversiteitsverlies, vervuiling van onze leefomgeving en wereldwijde ontbossing (IRP, 2020²). Ook de leveringszekerheid van grondstoffen en voedsel is op termijn niet meer vanzelfsprekend. Dit merken we nu al door stijging van prijzen van bijvoorbeeld gas, olie en hout. Veel zeldzame metalen, zoals goud en zink, zijn voor het eind van deze eeuw als primaire grondstof niet meer op de aarde aanwezig.

Dat we zoveel grondstoffen verbruiken in Nederland is een direct gevolg van onze lineaire economie waarbij deze grondstoffen als afvalstof verloren gaan. De verandering naar een circulaire economie kan ervoor zorgen dat we de aarde niet meer uitputten. Door het verminderen van ons grondstoffengebruik en het zo lang mogelijk gebruiken van bestaande materialen en producten, kunnen we binnen de grenzen van onze planeet blijven.

In een volledig circulaire economie zijn de grondstof kringlopen gesloten. Dan komen grondstoffen en materialen zoveel mogelijk terug in een vergelijkbaar product. Dat wil zeggen als product of dienst met dezelfde functie. Er bestaat dan geen afval meer en niet-hernieuwbare grondstoffen worden niet langer uitgeput. Om dit te bereiken moeten we een verandering doormaken van een lineaire, naar een circulaire economie (zie figuur 1). Een circulaire economie is een andere manier van denken over het economisch systeem zoals dat nu gebeurt. Het doel van de circulaire economie is om grondstoffen, goederen en materialen zo efficiënt mogelijk te gebruiken en in kringloop te houden. Het is ook een uitdaging om de hoeveelheid grondstoffen die uiteindelijk in kringloop worden gebracht, zo laag mogelijk te houden. Vanuit economisch punt behouden grondstoffen, die in kringloop zitten en blijven, hun waarde ("niet afschrijven maar opschrijven").

² IRP (2020). *Resource Efficiency and Climate Change: Material Efficiency Strategies for a Low-Carbon Future*. Hertwich, E., Lifset, R., Pauliuk, S., Heeren, N. A report of the International Resource Panel. United Nations Environment Programme, Nairobi, Kenya. <https://www.resourcepanel.org/reports/resource-efficiency-and-climate-change>

Figuur 1: verschillen tussen de lineaire en circulaire economie schematisch weergegeven.

Europese, nationale, provinciale beleidscontext

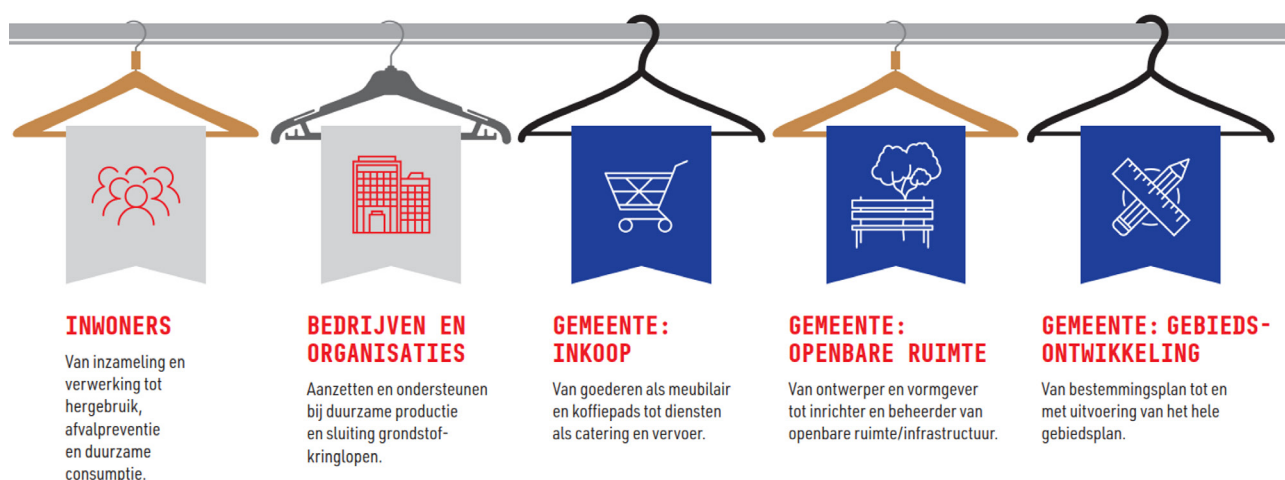
Op Europees niveau is er in 2021 een actieplan opgesteld met een agenda voor het versnellen van de Europese Green Deal. Dit actieplan bouwt voort op de acties voor een circulaire economie die sinds 2015 zijn ingevoerd. Het plan presenteert een aantal initiatieven om duurzame producten, diensten en bedrijfsmodellen te bevorderen en consumptiepatronen zo te veranderen dat afvalproductie al vooraf wordt vermeden.

In Nederland bestaat er sinds 2016 het Rijksbrede programma circulaire economie "Nederland circulair in 2050". Dit programma was agenderend. Het beschreef de stip op de horizon en zorgde voor bewustwording in de samenleving. De nationale ambitie is dat Nederland in 2050 volledig circulair is. Het tussendoel is dat in 2030 het gebruik van primaire grondstoffen met 50% is verminderd. Vanuit dit programma zijn 5 transitieagenda's uitgewerkt voor volgende thema's: Consumptiegoederen, Biomassa & Voedsel, Kunststoffen, de Maakindustrie en de Bouw. Met het meest recente programma 'Nationaal Programma Circulaire Economie 2023-2030' (NPCE) borduurt het Rijk voort op de al gelegde basis.

Ook de provincie Overijssel heeft het beleidsthema Circulaire Economie opgepakt en volgt het landelijke beleid op basis van de genoemde transitieagenda's. Hier voegen zij de transitieagenda's Textiel, en Infrastructuur aan toe. Er is geen regionale transitieagenda (RTA) voor Consumptiegoederen. In de RTA's staat hoe binnen Overijssel het verschil kan worden gemaakt, rekening houdend met de specifieke kenmerken van de Overijsselse economie.

Hoe haken we aan op bestaand beleid?

In Twente hebben we de thema's uit de landelijke en provinciale transitieagenda's omgevormd naar thema's die op gemeenteniveau van belang zijn. Binnen het ambtelijk overleg Circulaire Economie werken we op basis van de 5 beleidsinvalshoeken (zie figuur 2) afkomstig uit de 'Handreiking circulaire economie voor Twentse gemeenten' aan de verandering naar een circulaire economie. Zo zijn we aangehaakt bij grotere ontwikkelingen, terwijl we lokaal doen wat nodig is om de verandering verder te brengen.

Figuur 2: gemeentelijke invalshoeken voor circulaire economie (bron: Koersdocument CE, gemeente Enschede, 2023).

Dit koersdocument

Dit koersdocument schetst regionale doelen en een gemeentelijke samenwerking voor een circulaire economie. Bedoeling is dat dit koersdocument met een college- of raadsbesluit bekrachtigd wordt.

Het regionaal actieplan

Het regionaal actieplan is een addendum bij dit koersdocument. In het actieplan is uitgewerkt hoe we vanuit het ambtelijk overleg Circulaire Economie (AO CE) samen stappen zetten om het beleidsveld circulaire economie verder inhoud te geven en te versterken.

"Samen stappen zetten" heeft de volgende stappen:

1. Het verder uitwerken en precies opgeven van de regionale doelen voor de verschillende invalshoeken;
2. Het opstellen en uitvoeren van een gemeenschappelijk RAP. Het activiteitenplan is bedoeld ter ondersteuning bij het inhoud geven en uitvoeren van lokaal gemeentelijk beleid.
3. Beschrijven van indicatoren om de voortgang bij elke gemeente te kunnen meten, oftewel het opzetten en vullen van een gezamenlijk dashboard voor monitoring.

Met het regionale actieplan wordt kennis en ervaring met AO CE als platform gedeeld. We kijken hoe relevante kennis en ervaringen geborgd kan worden en daarmee beschikbaar blijft voor toekomstig gebruik.

Leeswijzer

In hoofdstuk 1 wordt de meerwaarde van de regionale samenwerking beschreven en in hoofdstuk 2 staan de regionale doelen van onze samenwerking. In het regionaal actieplan wordt de werkwijze beschreven hoe vanuit de samenwerking aan de doelen gewerkt wordt de komende jaren.

1. De meerwaarde van regionale samenwerking

Het regionaal sluiten van productieketens en het opzetten van ketensamenwerkingen zijn belangrijke onderdelen voor het bereiken van een circulaire economie. Om de circulaire economie in Twente verder te brengen is het van belang dat Twentse gemeenten samenwerking zoeken. Want alleen gaat het wellicht sneller, maar samen kom je verder. In Twente is al vaker op verschillende thema's samenwerking gezocht, zoals bijvoorbeeld het convenant Duurzaam Beton in de Regio Twente en Afvalloos Twente 2030. Hier zijn positieve ervaringen en resultaten geboekt.

In dit hoofdstuk meer over de positie van de regio Twente in Overijssel en Nederland, de ontwikkelingen die gemeenten doormaken op het gebied van circulaire economie en de voordelen van samenwerking op het gebied van circulaire economie. Ook is er aandacht voor de risico's die hierbij komen kijken en een eerste aanzet voor concrete samenwerkingsmogelijkheden tussen gemeenten. Afsluitend wordt er ingegaan op mogelijke samenwerkingspartners en andere stakeholders.

1.1 Context

Van vroeger uit is de textielsector in Overijssel sterk aanwezig. Met name regio Twente stond en is nog steeds bekend om zijn sterke textielindustrie, die zijn oorsprong heeft in de 19e eeuw. Textielproducten afkomstig uit Twente werden jarenlang over de hele wereld geëxporteerd.

Dit zorgde ook voor een sterke infrastructuur om transport zo efficiënt mogelijk te maken. Hiermee verbond de regio zich aan omliggende regio's. Verschillende tegenslagen in de eerste helft van de 20e eeuw zorgden ervoor dat de Twentse textielindustrie

stil kwam te liggen. Arbeid in andere landen was goedkoper en de Nederlandse afzetmarkten voor textiel konden door oorlog niet langer bereikt worden. Na jarenlange afwezigheid komt de textielindustrie door circulaire verdienmodellen weer terug in Twente. Met de komst van textielverwerkingsbedrijf Frankenhuis naar de regio, de opening van het circulaire textiellaboratorium van Hogeschool Saxion Enschede en oprichting van samenwerkingsverband Texplus kan de textielindustrie weer bouwen aan een nieuwe en sterke positie. Deze keer niet als producent van nieuw materiaal, maar als producent van volledig hergebruikt materiaal. Deze verandering van de Twentse textielindustrie is een goed voorbeeld hoe een sector kan transformeren van een lineaire maakindustrie naar een circulaire productieketen.

Ook de "Twentse Bouw & Infra" zit niet stil. Van vroeger uit is de infrastructuur in Twente goed geregeld. Voor een goede ondersteuning van de bruisende textielindustrie was een goede infrastructuur onmisbaar. Dat begon met het aanleggen van kanalen als belangrijkste transportwegen. Door industrialisatie werden het spoor en de tram belangrijke factoren in de Twentse industrie. Tegenwoordig wordt de Twentse bouwnijverheid steeds meer circulair. Met het convenant Duurzaam Beton uit 2016 en de deelname van alle Twentse gemeenten aan de Betonketen van Bouw Circulair zijn de eerste stappen al gezet. Nu wordt de verandering doorgezet met onder andere de "Challenge Samen Bouwen aan een zo circulair en duurzaam project" van stichting Pioneering. Daarnaast zijn ook bedrijven in de Twentse bouwsector hard aan het werk met de circulaire transitie. Zo

vermindert Plegt-Vos met de prefab-fabriek in Almelo de hoeveelheid productieafval en zijn in Enschede de eerste circulaire sociale huurwoningen van De Woonplaats opgeleverd.

Tot slot is ook een andere van oudsher sterke sector in Twente bezig met de circulaire verandering. Binnen de land- en tuinbouwsector zijn de Twentse Bouwboeren bezig met het inrichten van een regionale ketensamenwerking die een brug slaat tussen (ver) bouw en landbouw onder het motto van Land naar Pand. In deze keten worden bio-based bouwmaterialen geproduceerd met regionaal geteelde grondstoffen. Deze kunnen in dezelfde regio verwerkt en toegepast worden bij bouwprojecten. Op 25 september 2023 hebben de Twentse Bouwboeren hier het startschot voor gegeven. Er is een intentieverklaring getekend met een groot aantal regionale partijen: boeren, bouwers, overheden en andere maatschappelijke instellingen. Hierin is de intentie uitgesproken om in Twente toe te werken naar de teelt van 1000 hectare biobased landbouwgewas. In 2019 is Twente al door het Ministerie van Landbouw aangewezen als proeftuin voor kringlooplandbouw: gestart als Mineral Valley, nu onder de noemer “De Land Bouwers”.

De voorbeelden geven duidelijk aan: de markt is volop in verandering. Gemeenten kunnen de kansen die deze transitie biedt benutten door:

- Circulair aanbesteden met onder ander circulaire voorwaarden in het programma van eisen;
- Circulaire gebiedsontwikkelingen;
- Nieuwbouwprojecten die circulair zijn ontworpen voorkeur geven;
- Circulaire producten kopen (bijvoorbeeld dienstkleding of kantoormeubilair).

1.2 Stand van zaken: waar staan Twentse gemeenten in 2026?

In een recente inventarisatie (bijlage 2 in het RAP) is naar voren gekomen dat een aantal gemeenten nog geen ambities heeft vastgelegd voor de huidige coalitieperiode. Ten opzichte van de vorige inventarisatie is dit aantal wel afgenomen. Toch heeft het overgrote deel van de gemeenten circulariteit nog niet voldoende en goed belegd in de organisatie.

Veel activiteiten op gebied van circulaire economie worden op ad hoc basis gedaan of worden niet duidelijk als circulair onderkend. Ten opzichte van de vorige inventarisatie is hierin voor veel gemeenten weinig veranderd. De wens leeft wel om dit te veranderen en richting 2026 het thema CE beleidsmatig en (centraal) belegd te hebben binnen de organisatie. Hierbij is een bredere cultuurverandering in de organisatie een belangrijk thema. Circulariteit zou gewoon moeten worden en dat vereist een lange adem.

Op korte termijn gaan veel gemeenten aan de slag met het vormen van beleidsvisies en het beschrijven van doelstellingen. Daarbij wordt er nog veel met pilotprojecten gewerkt. De ambities die al wel bekend zijn bij gemeenten richten zich nog voornamelijk op de voorbeeldfunctie en circulaire aanbestedingsstrategieën. Er is nog weinig inzicht in manieren waarop de gemeente haar inwoners en organisaties gaan meenemen in de verandering.

1.3 Voordelen van samenwerking

Uit de inventarisatie blijkt dat Twentse gemeenten graag de samenwerking op verschillende manieren en onderwerpen willen zoeken. Samenwerken binnen het thema CE heeft meerdere voordelen.

Regionale kennisdeling

Ten eerste kunnen gemeenten kennis en kunde met elkaar delen. Verschillende gemeenten hebben in de inventarisatie aangegeven veel behoefte te hebben aan het delen van kennis en ervaring op het gebied van circulaire economie. Enkele gemeenten binnen Twente hebben al de nodige ervaring opgedaan met het uitvoeren en ontwikkelen van circulaire economie. Anderen kunnen hiervan leren en de goede ervaringen overnemen.

Duidelijkheid voor stakeholders

Ten tweede is het voor de regionale circulaire economie van belang dat gemeenten gezamenlijk optrekken. Zo laten gemeenten aan ondernemers in de regio zien dat de verandering naar een circulaire economie serieus is. Dit stimuleert de circulaire transitie bij ondernemers. Voor de beschikbaarheid van lokale circulaire producten en diensten is deze verandering bij ondernemers belangrijk om de eigen doelstellingen te kunnen behalen. Daarnaast biedt kennisdeling specifiek meer eenduidigheid en uniformiteit in beleidskaders en gemeentelijke doelstellingen. Zo weten maatschappelijke stakeholders beter waar ze aan toe zijn.

Schaalvoordeel

Ten derde levert regionale samenwerking schaalvoordelen op. Bijvoorbeeld binnen de pijler Inkoop en Aanbesteding zijn schaalvoordelen te behalen door gezamenlijk in te kopen. Ook kan door gezamenlijke inkooptrajecten de capaciteit gedeeld worden.

Stimulering van regionale kringlopen

Ten slotte geeft regionale samenwerking kansen om projecten duurzamer uit te voeren. Toepassing van

regionale producten en diensten voorkomt lange transportafstanden en bespaart uitstoot van schadelijke stoffen. Dit effect wordt versterkt als de producten bestaan uit grondstoffen die regionaal gewonnen zijn, bijvoorbeeld bij het uitwisselen van materialen tussen gemeenten en bedrijven.

1.4 Risico's rond samenwerking

Voordat gemeenten samenwerking zoeken, is het belangrijk om bewust te zijn van de risico's en mogelijke nadelen van samenwerking. Ten eerste is het van belang om verschillen in ambities, prioriteiten en middelen goed te analyseren om raakvlakken te vinden. Gemeenten hebben niet altijd doelstellingen die met elkaar overeenkomen. Het is belangrijk om vooraf verschillen inzichtelijk te maken om succesvolle samenwerking te realiseren. Met dit koersdocument laten we een uitgangspunt voor samenwerking zien met daarin een drietal doelstellingen die we als regio Twente gezamenlijk aan kunnen gaan, ongeacht deze verschillen.

Daarnaast is samenwerking geen garantie voor een efficiënt proces. Samenwerking kan meer werk en tijd vragen van een organisatie door de noodzaak van goede en zorgvuldige afstemming. Hier kan veel tijd in gaan zitten. Dit maakt dat niet alle projecten of beleidsterreinen even geschikt zijn voor gemeentelijke samenwerking. Met name projecten waar relatief veel overkoepelende standaarden gelden zijn geschikt voor samenwerking. Denk aan de wettelijk vastgelegde MPG (MilieuPrestatie Gebouwen) of minimale eisen aan materialen voor wegverhardingen.

Tot slot bestaat er een risico dat door samenwerking bij projecten de aanbestedingsgrens voor Europees aanbesteden wordt overschreden en opdrachten

minder bij lokale ondernemers terecht komen. Hier kan in de aanbesteding rekening mee worden gehouden door kwaliteitseisen te stellen die voor lokale partijen makkelijker te behalen zijn. Een voorbeeld hiervan is een maximale transportafstand die lokale partijen een voordeel geeft.

1.5 (Concrete) samenwerkingsmogelijkheden

Samenwerking kan risico's geven. De voordelen worden door goede voorbereiding en afstemming niet verminderd door deze risico's. Toch is samenwerking waardevol in de verandering naar een circulaire economie. In deze paragraaf wordt een aantal concrete samenwerkingsmogelijkheden beschreven op basis van de genoemde inventarisatie.

Delen van kennis, informatie en capaciteit

Het delen van goede voorbeelden, beleidsdocumenten en ervaringen met circulaire projecten worden als waardevolle toevoeging gezien binnen de Twentse samenwerking en kan de werkdruk verminderen. Het AO CE heeft de rol deze kennisdeling mogelijk te maken. De vraag om samenwerking voor ambtelijke capaciteit komt vooral van kleinere gemeenten. Het delen van kennis, informatie en beleidsdocumenten kan de werkdruk verminderen. De 'Handreiking circulaire economie voor de Twentse gemeenten' is hier een goed voorbeeld van. De handreiking is en blijft een goed hulpmiddel voor de vormgeving en uitvoering van gemeentelijk CE-beleid. Het regionale actieplan als addendum bij dit koersdocument geeft ondersteuning voor gemeenten om met de handreiking aan de slag te gaan.

Gezamenlijke lobby

Een gezamenlijke lobby wordt gezien als een waardevolle activiteit. De lobby gericht op prioritering

van circulaire economie op de beleidsagenda's bij het Rijk en Provincie en middelen voor gemeenten uiteraard is belangrijk. Daarnaast is lobby gericht op wet- en regelgeving, standaardisering en certificering van belang. Toch is het zo dat we vanuit het AO CE hier alleen een rol zien als externe partijen het voortouw nemen. Worden we door externe partijen benaderd wegen we per casus af of het meerwaarde heeft. Het is daarom belangrijk dat we zoveel mogelijk gezamenlijke standpunten innemen richting hogere overheidsorganen.

De interne lobby richt zich vooral op de eigen bestuurders, gemeenteraden en collega's van andere afdelingen. Hier speelt het AO CE wel een rol. Deze lobby gaat meer over het creëren van draagvlak voor circulaire economie binnen de gemeentelijke organisatie. De interne lobby kan ook ingezet worden om bijvoorbeeld gemeenteraden op een laagdrempelige manier te informeren over dit complexe thema.

Regionale materialenbank

Verder is het oprichten van een regionale materialenbank een concreet project dat binnen de Twentse samenwerking kan worden bereikt. Het gaat hier om het zorgen voor een opslaglocatie (deels centraal en/of aansluiten bij digitaal platform zoals DuSpot) voor bouwmaterialen die gemeenten onderling kunnen verhandelen of uitwisselen. Het is hiervoor belangrijk dat de behoefte van de verantwoordelijke afdelingen bekend is.

Regionale ketens

Tot slot wordt er vaak aangegeven dat er bereidheid is om samen te werken bij het creëren van regionale ketens. Zoals het Convenant Duurzaam Beton Regio Twente (2016) en onlangs de Twentse bouwboeren voor de inzet van lokaal verbouwde biobased

bouwmaterialen (zie paragraaf 1.1). Hierbij is het vooral belangrijk om te onderzoeken waar kansen liggen voor samenwerking. Het is niet in alle gevallen noodzakelijk voor alle gemeenten om deel te nemen. Ook samenwerking tussen 3 of 4 gemeenten kan zeer waardevol zijn.

1.6 Wie zijn mogelijke samenwerkingspartners en stakeholders

Naast mogelijkheden voor intergemeentelijke samenwerkingen zijn er in de regio en daarbuiten ook mogelijkheden voor samenwerking met andere partijen. Binnen de regio zijn Twente Board en Pioneering belangrijke samenwerkingspartners. Zij zijn de schakel tussen overheid en ondernemers in de regio. Zo organiseert Pioneering regelmatig bijeenkomsten voor opdrachtgevers en opdrachtnemers binnen bepaalde thema's, zoals circulaire bouwindustrie of circulaire infrastructuur.

Op het gebied van kennis en informatie is het landelijk online platform "De Verschilmakers" een goede bron. De 'Handreiking circulaire economie voor Twentse gemeenten' bevat een overzicht (bijlage 8) met nuttige, andere kennispartners binnen en buiten de regio.

In onderstaande analyse (figuur 3) staan een aantal stakeholders waar gemeenten mee kunnen samenwerken. De schematische weergave van stakeholders is verdeeld over twee assen. Langs de verticale as wordt de mate waarin stakeholders invloed kunnen uitoefenen op CE-beleid, weergegeven. Langs de horizontale as wordt de mate waarin stakeholders geïnteresseerd zijn in een thema weergegeven. In het regionale actieplan zal uitgelicht worden hoe we met de verschillende kwadranten om zullen gaan in de uitvoering.

Figuur 3: analyse macht en belang stakeholders CE Twente.

2. Regionale doelstellingen voor Twente

Als regio hebben we de samenwerking opgezocht in de verandering naar een circulaire economie.

Als uitgangspunt voor deze samenwerking bevat dit hoofdstuk een drietal regionale hoofddoelen die in deze fase gezamenlijk onderschreven kunnen worden. De doelen zijn een kopie van de 2 nationale doelen aangevuld met een eigen regionaal hoofddoel. Bedoeling is dat deze doelen bekrachtigd worden met een college- of raadsbesluit.

2.1 Vast te stellen regionale hoofddoelen voor een circulaire economie

De regio Twente en haar gemeenten streven naar een circulaire economie met gesloten grondstof- en materiaalkringlopen gebaseerd op hergebruik en hernieuwbaarheid op basis van de volgende doelen:

1. De Twentse gemeenten zijn in 2050 volledig circulair als het gaat om het gebruik van materialen en grondstoffen;
2. Binnen de Twentse gemeenten is in 2030 het gebruik van niet-hernieuwbare grondstoffen met 50% verminderd.

Deze doelstellingen liggen in het verlengde van de nationale doelstellingen voor circulaire economie. De nationale doelstellingen zijn al in 2015 vastgesteld en met 2030 in zicht, kunnen we stellen dat de 50% circulariteit zeer ambitieus is. Als Twentse gemeenten willen we ambitie uitstralen en kiezen we er daarom voor de nationale doelstellingen wel te volgen. Daarnaast zullen we op regionale en gemeentelijke schaal ervaring opdoen met het meetbaar maken van circulariteit. Dit kan dan aanleiding geven om met name de tweede doelstelling bij te stellen (jaartal en/of percentage).

Mede afhankelijk van menskracht en beschikbare middelen zal elke gemeente altijd de ruimte willen houden in welk tempo ze de eerste doelstelling wil bereiken.

Het is belangrijk op te merken dat de “50% minder niet-hernieuwbare grondstoffen” in de tweede doelstelling absoluut is: van alle grondstoffen die in 2030 worden ingezet, moet de helft uit hernieuwbare bronnen komen. Hernieuwbare bronnen zijn in dit geval ook abiotische grondstoffen zoals aardmetalen die we als mens ooit in de kringloop van productie en consumptie hebben gebracht. Ook bijvoorbeeld het recyclen van bestaand plastic (geproduceerd uit fossiele grondstoffen) kan gezien worden als hernieuwbaar.

Naast de 2 bovenstaande doelen is er gekozen voor een uitbreiding met een doel waar de relatie wordt gelegd naar economische aspecten bij de transitie naar een circulaire economie. Dit kan door aan te geven dat grondstoffen die ten alle tijden in de kringloop van productie, consumptie en recycling blijven (zie rechts in figuur 1 op pagina 6), hun (economische) waarde behouden en daarmee financieel gewaardeerd kunnen worden.

Daarom het volgende doel:

3. Binnen de Twentse gemeenten wordt vanaf 2035 voor 50% van alle grondstoffen en materialen die in gemeentelijk bezit of onderhoud zijn, periodiek de (markt)waarde vastgesteld.

De vraag en uitdaging is “Hoe bepaal je de (markt)waarde van grondstoffen en materialen die verwerkt zijn in bijvoorbeeld goederen, gebouwen, wegen en andere objecten in de openbare ruimte?” Startpunt is dat deze goederen en zaken een zogenaamd materialenpaspoort krijgen.

Op basis van dit materialenpaspoort (“opschrijven”) kan in principe op elk moment de (markt)waarde bepaald worden (“niet afschrijven”). Als grondstoffen in kringloop zitten en blijven, vertegenwoordigen zij een waarde als deze grondstoffen voor hetzelfde doel of een ander doel weer ingezet worden. Vergelijkbaar met de waardebeoordeling van vastgoed of bezit van grond (zonder de intentie te hebben dit direct te willen verkopen), zet je grondstoffen en materialen op “de balans”. “Periodiek” kan bijvoorbeeld, net zoals te doen gebruikelijk in de financiële sector, jaarlijks zijn.

Niet alleen gemeenten zelf gaan aan de slag met materialenpaspoorten (of een andere vergelijkbaar (digitaal) instrument voor het vastleggen van grondstoffen en materialen), maar ook bedrijven, wooncorporaties en andere maatschappelijke partners binnen de gemeente, worden gestimuleerd dit op te pakken om toekomstig hergebruik te waarborgen.

Bij de doelen is het voor elke gemeente een uitdaging de omvang te bepalen van het totaal aan grondstoffen en materialen die de gemeente binnen komen, er een tijd verblijven en de gemeente ook weer verlaten. De uitdaging komt door de consumptie van de inwoners, productie van bedrijven en alle andere soorten van activiteiten en bedrijvigheid door maatschappelijke partners binnen de gemeente (inclusief de eigen gemeentelijke activiteiten en bedrijvigheid).

2.2 Vooruitblik regionale subdoelen voor een circulaire economie

Zoals al eerder aangegeven onderscheiden we voor het maken en uitvoeren van gemeentelijk beleid op circulaire economie, *een vijftal invalshoeken*:

- Inkoop en opdrachtgeven;
- Ontwerpen, inrichten en beheer van de openbare ruimte;
- Bestemmen en ontwikkelen van gebieden;
- Inwoners en huishoudens;
- Bedrijven en organisaties.

De invalshoek “Inwoners en huishoudens” raakt in hoge mate aan de inzameling en verwerking van huishoudelijk afval. De invalshoek ‘Inwoners en huishoudens’ valt hiermee onder de samenwerking “Afvalloos Twente”. Hier gaat het om de rol van de gemeenten richting de huishoudens van inwoners. Er wordt een apart beleidskader en uitvoeringsplan opgesteld voor dit onderdeel. En valt dus buiten het bereik van dit koersdocument.

Voor elk van de andere invalshoeken gaat het AO CE de regionale hoofddoelen verder uitwerken op basis van hoofdstuk 2 van het regionaal actieplan. De (sub)doelen die hieruit voortkomen en de daaraan gekoppelde indicatoren om de voortgang kunnen meten, zullen in de eerste helft van 2024 aan het PHO Milieu, Duurzaamheid en Afval worden voorgelegd. Vervolgens kan hier een keuze gemaakt worden om de regionale doelen verder precies op te geven en meetbaar te maken.

De (sub)doelen zijn ook bedoeld voor elke gemeente individueel. Door te kiezen uit de (sub)doelen en deze bestuurlijk vast te stellen, geeft elke gemeente zijn eigen verdieping aan de regionale doelen, welke ambitie ze wil uitstralen en welke resultaten ze willen behalen op gebied van CE.

Om een idee te krijgen om wat voor (sub)doelen het per invalshoek kan gaan, zie bijlage 1 van het RAP.

*Dit is een uitgave van de 14
Twentse gemeenten: Almelo,
Borne, Dinkelland, Enschede,
Haaksbergen, Hellendoorn,
Hengelo, Hof van Twente, Losser,
Oldenzaal, Rijssen-holten,
Tubbergen, Twenterand, Wierden.*